

Nr 261

Av herrar Ohlin och Hedlund, om stöd åt handikappade.

(Lika lydande med motion nr 201 i Första kammaren)

Vid flera riksdagar har mittenpartierna krävt en bättre samordning av samhällets insatser för de handikappade, en kartläggning av de olika handikappgruppernas förhållanden, en koncentrerad forskning rörande handikappens orsaker och kompenserande samt ökat stöd åt de handikappade genom direkta bidrag eller via organisationerna. Vissa av dessa krav är f. n. under behandling i handikapputredningen.

På några områden anser vi våra krav vara av sådan art att de mycket väl kan tillgodoses utan att handikapputredningen först avvaktas. Vi tillmäter t. ex. handikappforskningen sådan vikt, att vi vill att utredningen om dess organisation skall forceras fram till nästa års riksdag. Vi har även en del ytterligare förslag till utredningsämnen för handikapputredningen.

Förslagen i denna motion jämte följdmotioner belastar budgetåret 1967/68 med ca 0,9 milj. kr. i tillägg till Kungl. Maj:ts förslag. Av hänsyn till utskottsbehandlingen har huvudmotionen försetts med följdmotioner, nämligen I: 211 och II: 276 samt I: 233 och II: 298, till vilka vi beträffande yrkandena får hänvisa.

Handikappforskning

Svenska centralkommittén för rehabilitering är f. n. ett av huvudorganen för den forskning som bedrivs inom landet rörande olika typer av hjälpmedel. I avvaktan på att det av oss föreslagna handikappinstitutet inrättas, bör SVCR tilldelas tillräckliga anslag för detta forskningsarbete. Den verksamhet som bedrivs kommer snabbt de övriga handikapporganisationerna och myndigheterna till godo. SVCR har ett väl utvecklat samarbete med en mängd samhälleliga och privata institutioner. Genom sin ställning som internationellt informationscentrum rörande denna forskning intar SVCR en särställning.

Vi föreslår en höjning av anslaget till SVCR:s tekniska avdelning med 70 000 kr. utöver departementschefens förslag.

Under anslaget »Invaliditetsförebyggande åtgärder» föreslås medel till SVCR:s forskning och utvecklingsarbete rörande proteser åt neurosedynskadade barn. SVCR har i år begärt en höjning med 50 000 kr. till denna speciella verksamhet, vilket inte bifallits av departementschefen.

Det finns något hundratal neurosedynskadade barn i landet. Alla är i 4—5-årsåldern. För många av dessa kan normal skolgång möjliggöras endast med hjälp av tekniska hjälpmedel, ofta av ny typ. Forskningsresultaten på detta område har även betydelse för andra grupper av rörelsehämmade. Vi finner denna forskning särskilt värdefull och föreslår en uppräknig av anslagsposten med 50 000 kr. till 150 000 kr.

1966 års riksdag hänvisade till handikapputredningen vårt krav på utredning om ett handikappinstitut med forskande och samordnande uppgifter rörande handikappens medicinska, fysiologiska, psykologiska, sociala, pedagogiska och tekniska sidor. Detta utredningskrav måste få en hög angelägenhetsgrad i handikapputredningens arbete. I sammanhanget bör det av tekniska forskningsrådet väckta förslaget om ett »utvecklingsråd för handikappade och andra funktionshämmande (URHAF)» ägnas stor uppmärksamhet.

Vissa psykologiska aspekter måste beaktas i det kommande handikappinstitutet. De handikappades attityder blir av allt väsentligare betydelse ju mer samhället engagerar sig ekonomiskt för att höja deras materiella standard.

En grupp av dessa attitydfrågor har direkt att göra med fysisk skada och dess effekt på psyket, den s.k. somatopsykologien. För rehabiliteringsarbetet är det viktigt att dessa problem blir lösta. Systematisk granskning av området har börjat relativt sent och huvudsakligen bedrivits i Amerika. Docent Bo Bjerner har ägnat området särskilda studier. I hans artikel »Handikapppsykologi» (Polio 1/1963) framhäves betydelsen av åtgärder för den handikappades anpassning till sjukhus och institutioner av olika slag. Bjerner understryker att det moderna sjukhuset ur många synvinklar är olämpligt för den handikappades anpassning till livet utanför.

En annan psykologisk aspekt tas upp i barnanstaltutredningens betänkande I, Förbättrad utbildning för vårdpersonal vid barnanstalter (SOU 1962: 57). Den gäller utbildningen av vårdpersonal. Utredningen säger:

Vård och fostran av barn på anstalt utformas inte alltid så att barnen och/eller personalen upplever det som en helhet, utan en uppdelning med markerade gränsdragningar sker på de olika momenten vård, sysselsättning, undervisning samt ev. behandling. Vårdarbetet tenderar därvid att ha lägsta status och har hitintills krävt ringa eller ingen utbildning av personalen.

Man vet ännu rätt litet om handikappade barns psykologiska problem. Under pubertetsåren torde de vanliga svårigheterna skärpas för de handikappade ungdomarna. Man har otillräcklig kunskap om hur handikappvården skall utformas på bästa sätt under denna tid. Frågan är särskilt viktig med hänsyn till samhällets målsättning att integrera skolgången med de icke-handikappade.

Inte bara de handikappades egna attityder behöver utforskas, utan också omgivningens. En av de få undersökningar som gjorts i det här landet om

dess, Sonja Risinger-Calais avhandling från 1960 »Återanpassning efter polio samt attityder mot invalider» visar att t. ex. förståelse från släkt, vänner och arbetskamrater betyder mycket för den som blir handikappad. Omgivningen är ofta benägen till avståndstagande från personer som har vissa sjukdomar och handikapp. Dessa attitydfrågor borde ägnas betydligt större uppmärksamhet än f. n.

Det är väsentligt att samhällets insatser för de handikappade på litet längre sikt utformas i syfte att utjämna standarden mellan handikappade och icke-handikappade grupper men att samtidigt inte i alltför hög grad markera någon särställning för de handikappade. Det skulle skapa en mur, som andra åtgärder strävar till att eliminera.

De problem som allmänhetens attityder skapar bör angripas genom en ökad information till allmänheten och de handikappade själva, genom tidsskrifter, radio/TV, skolan, rehabiliterings- och vårdpersonal o. s. v. Vissa frågor måste undersökas på ett vetenskapligt plan. Forskning behövs för att samhället på ett riktigt sätt skall kunna ta hänsyn till de psykologiska faktorerna i handikappvården. Denna forskning bör bli en av handikappinstitutets huvuduppgifter.

Inrättandet av institutet bör ske snarast möjligt, bl. a. med hänsyn till att det dröjer innan forskningsresultaten kan börja omsättas i samhällsarbetet och att det är viktigt att handikappaspekterna ges slagkraft i det pågående stads- och miljöplanerandet, vars eventuellt felaktiga inriktning ur denna synvinkel kan medföra en belastning under mycket lång tid framöver.

Forskningsarbetet måste bedrivas effektivt och samordnat så snart som möjligt. Av dessa skäl önskar vi att handikapputredningen redan till nästa års riksdag framlägger förslag om handikappforskningens organisation.

Regionkonsulenter för rörelsehindrade

Kravet på samordning av samhällets insatser för de handikappade har tidigare förts fram i riksdagen av mittenpartierna. Med tanke på att samordningsarbetet ofta är särskilt väsentligt på regionplanet, bör konsulentverksamheten vid regioninstitutionerna för de handikappade förstärkas. Tre konsulenttjänster för de synskadade har nu inrättats. Även för de rörelsehindrade behövs sådana konsulenter inte minst med tanke på den pågående utbyggnaden av rörelsehindrades skolgång. Vi föreslår att anslag beviljas för åtminstone tre regionkonsulenter för rörelsehindrade fr. o. m. den 1 juli 1967 till en kostnad av ca 115 000 kr.

Arbetsanpassningen

Det kostar samhället stora summor att låta en ung person förbli kroniskt arbetsoförmögen. Det är inte bara de vårdade, utan också de vårdande som skapar dessa kostnader för samhället. 1980 kan man räkna med att 300 000

människor är i behov av vård och att 150 000 behövs för att tillhandahålla denna vård.

Bortsett även från den samhällsekonomiska aspekten är det inte värdigt ett välståndssamhälle att inte göra allt som står i dess makt för att ge varje människa möjlighet att efter sin förmåga fylla en nyttig och uppskattad plats i samhällslivet.

Det är därför ytterst beklagligt att samhället trots den uppbyggnad som under de senaste tio åren skett av arbetsvården ännu har långt kvar till målet att varje människa oavsett handikapp skall ha möjlighet att utöva ett meningsfyllt yrke. Inte minst de regionala ojämnheterna måste här uppmärksammas — andelen förtidspensionärer är t. ex. i norrlandslänen genomsnittligt mycket högre än i de flesta längre söderut belägna länen. De handikappade representerar ur arbetsmarknadens synvinkel en grupp med låg flyttningsbenägenhet.

Samhället måste ta konsekvensen av det utbyggda skolväsendet för handikappade och garantera att eleverna verkligen får arbete efter avslutad skolgång. För närvarande upplevs otryggheten och handikappet i konkurrensen på arbetsmarknaden särskilt intensivt just när eleverna lämnar den skyddade och ordnade skoltillvaron.

Bägge dessa exempel visar behovet av en tillräcklig kader av kunnigt och fantasifullt arbetsvårdsfolk.

Vi vill föreslå en förstärkning av de arbetsvårdande insatserna. För arbetsförmedlare, yrkesvägledare och arbetsvårdare på fältet har departementschefen föreslagit löner motsvarande 35 tjänster av de 134 begärda. Enbart för arbetsvården äskar AMS 50 nya inspektörstjänster. Vi föreslår att arbetsvården tillförsäkras 10 sådana tjänster utöver departementschefens förslag, vilket kan beräknas medföra ett med 317 500 kr. förhöjt anslag.

Starka skäl talar för AMS förslag om att näringshjälp genom kompletterande lån skall kunna beviljas även andra än kioskföretag i sådana fall då lån från företagarföreningarna inte kan utgå. Det är vår uppfattning att detta krav är av sådant art och genomförbarhet att det kan tillgodoses utan att först prövas av handikapputredningen.

De dövas problem

En handikappgrupp med särskilt stora kontaktsvårigheter på grund av handikappet är de döva. Till denna grupp kan räknas ca 10 000 döva, varav mer än hälften dessutom har stora talsvårigheter. Därutöver kommer en stor grupp sådana, som har så allvarliga hörselskador, att de kan räknas till de döva. Tillsammans berör de dövas problem kanske 50 000—60 000 personer. En betydelsefull del av denna grupp utgöres av dem som genom trafikolyckor o. d. fått skallskador, som ofta leder till dövhet.

Genom olika rehabiliteringsåtgärder försöker man anpassa de döva till

ett normalt arbetsliv. De är framför allt hänvisade till hantverksarbeten av olika slag. Möjligheterna för t. ex. gymnasiestudier är ännu små, kanske 1 % av de döva i resp. åldersgrupp tar studentexamen.

Den kanske viktigaste åtgärden för de döva är att på olika sätt försöka bryta den kulturella isolering de på grund av handikappet hamnar i. Läsning bland de döva är mycket stor — läsning är en av de få möjligheter som erbjuds till kontakt med de hörande. TV-program avpassade för de döva är en annan kontaktväg. De dövas ordförande riskerar emellertid att förbli ganska snävt, delvis beroende på att skoltiden till stor del upptas av talträning, och de utbildningsmöjligheter som efter skolan står till buds är nästan uteslutande en direkt yrkesutbildning. För att underlätta kontaktmöjligheterna med de hörande bör alltså de döva ges ökade chanser till personlighetsutvecklande studier, t. ex. genom folkhögskolestudier.

Kontakterna med den hörande omgivningen är i hög grad beroende av möjligheterna till tolkningshjälp. När det gäller folkhögskolestudierna bör i anslutning till en vanlig folkhögskola en grupp döva kunna ges undervisning med gratis tolkningshjälp. Hur dessa folkhögskolestudier närmare skall utformas bör utredas.

En grupp döva, som hårt drabbas av sitt handikapp, är de döva åldringarna, som ibland sitter mycket isolerade på åldringshem. Läget är så pass allvarligt att man bland de döva övervägt att verka för speciella ålderdomshem för döva.

För de döva på ålderdomshemmen kan en lösning på problemen vara att de lokala tolkningsmöjligheterna byggs ut, t. ex. i anslutning till lokalavdelningarna av Sveriges dövas riksförbund. Härvid torde inte minst frikyrkosamfundens tolkar kunna bli till stor hjälp.

Tolkningsrätt för döva finns enligt en kungörelse från 10 juli 1947 om när döva skall höras inför domstol eller annan myndighet. Denna tolkningsrätt borde vidgas till att också omfatta besök hos sociala myndigheter, på sjukhus osv. Många döva drar sig för att göra nödvändiga besök på offentliga institutioner just på grund av de stora kommunikationsbesvär som uppstår.

Vi föreslår att här berörda spörsmål om de dövas tolkningssvårigheter tas upp till en samlad bedömning. Det bör ske i en utredning i syfte att öka de dövas möjligheter att få tillgång till tolk i skilda sammanhang.

En förutsättning för att tolkningsmöjligheterna skall kunna ökas är givetvis förekomsten av dugliga tolkar. Därför är det betänkligt att ecklesiastikministern under Bidrag till de handikappades kulturella aktiviteter endast tillstyrker 15 000 kr. av de 67 000 kr. som skolöverstyrelsen äskar för utbildning av tolkar. Myndigheterna bör genom kontakter med t. ex. frikyrkornas verksamhet bland de döva kunna få ytterligare tillskott till kadern av dugliga och villiga tolkar.

Betecknande nog finns det ingen även för hörande lämplig lärobok i åt-

hördsspråket. Sveriges dövas riksförbund har tagit initiativ till en sådan. Produktionskostnaderna uppgår till ca 35 000 kr., som vi anser att samhället bör bidra till.

Sveriges dövas riksförbund har 52 lokalavdelningar runt om i landet. Dessa föreningar utgör ett annat av de få fönster mot de hörandes värld som de döva har. Föreningarna bör på olika sätt stimuleras i sin verksamhet. Finns ingen föreningsaktivitet återstår ofta inget annat för de döva än att sitta hemma isolerade. Det är därför mycket beklagligt att en så viktig föreningsangelägenhet som den periodiska tidskriften, SDR-kontakt, ständigt hotas i sin utgivning av brist på medel.

SÖ har även i år äskat medel för bidrag till handikapporganisationernas tidskrifter. Vi återkommer längre fram i motionen till denna fråga.

I Danmark har man infört ett bidrag på 380 danska kr. per månad till döva som på grund av sin hörselnedsättning har stora kontaktsvårigheter. I Sverige uppnår invaliditetsersättningen och -tillägget visserligen inte detta belopp, men det vore ändå ett stort steg framåt om de kunde utgå till döva som ersättning för de merkostnader som är förenade med handikappet enligt det danska mönstret. Särskild utredning bör ske rörande möjligheterna att införa invaliditetsersättning och invaliditetstillägg även för döva. I samband med utredningsarbetet bör en kartläggning ske av de dövas merkostnader.

Bidrag till hörapparater

Samhället bidrar f. n. till anskaffandet av hörapparater. Detta bidrag har visat sig fylla en viktig funktion. För att bidrag skall utgå, krävs att hörapparaten i fråga har testats och godkänts. Det existerar emellertid vid sidan av de auktoriserade modellerna ett antal modeller för vilkas anskaffande bidrag inte utgår på grund av brister i utformningen eller ett onödigt högt pris.

En effektiv upplysningsverksamhet måste ske från berörda institutioner för att förebygga risken att de som är i behov av hörapparater skaffar sig ineffektiva eller onödigt dyra sådana på grund av bristande kännedom om det existerande testningsförfarandet.

Med anledning av en motion till 1966 års riksdag uppdrogs åt den sittande handikapputredningen att göra en översyn av bestämmelserna för bidrag till hörapparater. Då motionens yrkande framför allt berörde hörapparater för barn och skolungdom vill vi här lämna ytterligare några synpunkter.

Enligt vad som framhållits av företrädare för Hörselfrämjandets riksförbund bör följande tre viktiga förändringar av bestämmelserna övervägas:

1. *Slopande av den maximigräns på 400 kr. som f. n. gäller.* Motiven här för är flera. När det gäller övriga hjälpmedel som förmedlas via medicinalstyrelsen saknas sådan maximigräns, trots att den kostnads- och effektivi-

tetsprövning av hörapparatsortimentet som bedrivs i Hörselfrämjandets regi i åtskilliga fall är betydligt mer omsorgsfull än för övriga hjälpmedel för handikappade. Ett annat skäl är nödvändigheten för många hörselskadade att få dyrare apparater än vad bidraget tillåter. De nuvarande bestämmelserna gör bidragsgivningen över 400 kr. ytterst restriktiv, eftersom »klara medicinska indikationer» skall föreligga för att hörapparat »för svårare hörselnedsättning» skall medges, en passus som gör de ordinarie läkarna mycket försiktiga att gå över 400-kronorsgränsen även i sådana fall där patienten uppenbarligen behöver dyrare apparat. Många skulle vara hjälpta av de s. k. transposerarapparaterna som överflyttar högfrekventa och svårhörbara konsonantljud till ett lågfrekvent och hörbarare ljudområde. Genom att apparaterna inte behöver ha en förstärkande effekt blir de skonammare och effektivare. Om bidragsreglerna omformas så att även dessa dyrare apparater omfattas, är det dessutom sannolikt att priset sjunker på grund av de större tillverkningsserierna.

2. *Underlättande av ersättningsköp av skadad, förlorad eller otillfredsställande apparatur.* För närvarande gäller en tidsgräns på fyra år inom vilken — om inte särskilda skäl talar härför — bidrag till ny apparat inte får beviljas. De undantag som tillåtes tillgodoser inte önskemålen att underlätta en förnyelse av apparaturen, när detta måste ske.

3. *Införande av bidrag för reparation av hörapparat.* Sådant saknas för närvarande, vilket kan innebära kännbara extrakostnader för den hörselskadade.

Utredning av dessa frågor bör verkställas av handikapputredningen.

Bidrag till hjälpmedel

Stödet till de handikappade vilar i hög grad på organisationernas insatser — de har alltmer fått ställning som halvofficiella organ för handikappvården. Med sin kännedom om de individuella fallen, sin snabbhet och smidighet i handläggningen och sin friare ställning i jämförelse med ämbetsverken har de en stor uppgift att fylla.

Detta gäller inte minst hjälpmedelsförsörjningen. De statliga bidragsreglerna måste av administrativa skäl bli rätt schabloniserade. Nödvändigheten av generella regler medför en snävare fördelningspraxis än vad som i de enskilda fallen kan vara behövt.

Organisationerna hämmas emellertid i sin insats av brist på medel. Trots att De handikappades riksförbund inte bedrivit någon markant utåtriktad information om bidragsverksamheten har ansökningarna inkommit i sådan omfattning, att det nuvarande anslaget hösten 1966 inte täckte de inneliggande ansökningarna. Även med en restriktiv bidragsgivning räknar DHR med ett behov av 800 000 kr., dvs. 200 000 kr. mer än departementschefens förslag.

Många handikappade skolbarn med behov av elektriska skrivmaskiner och

bandspelare kan inte erhålla sådana inom rimlig tid eftersom de faller utanför den av medicinalstyrelsen administrerade bidragsgivningen. Detta enda exempel visar, att myndigheternas snäva bidragsgivning förutsätter en kompletterande insats från organisationernas sida. Vi ansluter oss till DHR:s äskande.

De handikappades fritids- och kulturaktiviteter

Utöver de anslag som disponeras av medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen och DHR för hjälpmedel i det dagliga livet och underlättande av kulturella aktiviteter, ägnar samhället rätt liten uppmärksamhet åt de handikappades fritid i vid mening. Samhällets insatser för de handikappade bör inriktas på att möjliggöra sådant som t. o. m. går utöver vad samhället erbjuder andra medborgare. De handikappades önskemål om semesterresor kan t. ex. ofta inte realiseras på grund av att resorna drar så höga extrakostnader att de reguljära bidragen inte förslår långt. I många fall kan även en rekreationsresa söderut fylla ett klart medicinskt behov. I flera fall finns det belagt att en resa till medelhavstrakterna medfört ny aktivitet och nytt hopp för mentalt sjuka, reumatiker m. fl., vilkas sjukdomsbild påverkats negativt av vårt påfrestande klimat.

På grund av bristande ekonomiska resurser har de flesta av de handikappade som kanske skulle upplevt en påtaglig förbättring av sitt tillstånd inte kunnat resa söderut för en längre eller kortare tids vistelse. Det har hittills inträffat rätt sällan att handikappade resenärer fått bidrag från sin sjukvårdshuvudman för sådan längre resa. Även försäkringskassorna tillämpar tyvärr restriktiva bestämmelser beträffande bidragen. Detta är beklagligt inte minst med tanke på att behandlingens kostnader i t. ex. medelhavstrakterna kan vara betydligt lägre än i Sverige, förutom behandlingens många gånger större effekt.

Även i fråga om semestervistelse i Sverige återstår mycket att göra för de handikappade. De handikappade har, som DHR påpekar i sitt anslagsäskande, ofta större behov av en sammanhängande rekreationstid än andra genom att de under övrig tid av året inte kan ta del av de möjligheter till avkoppling som står andra till buds. För att realisera deras semesterplaner krävs ofta extra bidrag till såväl resa som uppehälle vilket ofta inte helt kan tillgodoses av respektive landsting.

De handikappades intresse för konstnärlig verksamhet kan hämmas genom de kanske stora ekonomiska och praktiska svårigheterna att utöva den fritidssysselsättning för vilken de har fallenhet och intresse. Mittenpartierna har under ett par riksdagar pekat på möjligheten att ge handikappade särskilda stipendier för inköp av litteratur, konstnärsmaterial, musikinstrument osv.

Vi föreslår att vad som här anförts beaktas av handikapputredningen i dess arbete.

Skolöverstyrelsen återkommer med förslag till ökat stöd till de handikappades kulturella aktiviteter.

Ett av de viktigaste av SÖ:s förslag rör handikapporganisationernas tidskrifter. Dessa har ett dubbelt syfte. *Dels* är de naturligtvis avsedda för de handikappade själva för information och debatt. Särskilt angeläget är det ju att information om nya hjälpmedel och om samhällets stödåtgärder når ut till berörda kategorier. Eventuellt kunde man tänka sig ett speciellt stöd åt en publikation, som i stil med konsumentinstitutets »Råd och rön» förmedlar kännedom om och undersöker olika varor, i det här fallet hjälpmedel för handikappade. *Dels* utgör dessa tidskrifter ett fönster utåt mot allmänheten.

Bägge dessa funktioner är mycket viktiga och det är ytterst betänkligt när ett betydelsefullt kontaktskapande organ som t. ex. SDR-kontakt hamnar i en så ekonomiskt ohållbar situation att vidare utgivning allvarligt ifrågasätts. För att stimulera dessa tidskrifters utgivning bör ett med 50 000 kr. ökat bidrag beviljas. I första hand bör tidskriften SDR-kontakts anslagsbehov beaktas.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,
att riksdagen måtte

1) bevilja SVCR ytterligare 70 000 kr. — i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag — för forskningsarbetet rörande olika slags hjälpmedel för handikappade och därför till *Bidrag till Svenska centralkommittén för rehabilitering* för budgetåret 1967/68 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 495 000 kr.,

2) anslå ytterligare 50 000 kr. — i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag — för SVCR:s forskning och utvecklingsarbete rörande proteser åt neurosedynskadade barn och därför till *Invaliditetsförebyggande åtgärder m. m.* för budgetåret 1967/68 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 25 350 000 kr.,

3) anslå ytterligare 200 000 kr. — i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag — till tekniska hjälpmedel för handikappade och därför till *Bidrag till De handikappades riksförbund* för budgetåret 1967/68 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 1 200 000 kr.,

4) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om tilläggsdirektiv för handikapputredningen, innebärande

a) att utredningen om handikappforskningens organisation påskyndas i syfte att möjliggöra förslag om organisationen till 1968 års riksdag,

b) att reglerna för bidrag till hörapparater blir föremål

för översyn med beaktande av de synpunkter som framföres i motionen,

c) att vad som anförts i motionen om behovet av stöd åt de handikappades fritids- och kulturaktiviteter måtte beaktas av utredningen,

d) utredning om ökade möjligheter för de döva att få tillgång till tolk i samband med vård av olika slag samt under skolgång m. m., samt

e) utredning angående folkhögskoleutbildning för döva.

Stockholm den 24 januari 1967

Bertil Ohlin (fp)

Gunnar Hedlund (cp)